

Попельнух Д. А.

викладач кафедри педагогіки та іноземної філології

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

МЕТАФОРИЧНІ КОРЕЛЯЦІЇ КОНЦЕПТУ *НІЧ* В БРИТАНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ 20–21 СТ.

З часів Аристотеля до наших днів метафора залишається об'єктом наукового дослідження. У межах сучасної лінгвістики метафора активно вивчається як лінгвокогнітивне явище [1; 12; 7; 5; 12; 10; 17; 9; 14; 13], яке пояснює зв'язок абстрактних і конкретних реалій дійсності через співставлення їх властивостей. Особливе місце у цьому зв'язку посідає метафора часу у плані визначення корелятивів (чи областей співставлення) концепту ЧАС [18; 23; 3]. Не є виключенням і гіпонім концепту ЧАС – концепт НІЧ. Втім, виявлення корелятивів концептуальної метафори концепту НІЧ досі залишається перспективним напрямком наукових розвідок.

В межах когнітивного напрямку у лінгвістиці розглядається проблема мовленнєвої концептуалізації часу.

Сприйняття людиною часу часто відбувається у межах співвіднесення його характеристик із рисами конкретних об'єктів, що, власно, й створює підґрунтя концептуальної темпоральної метафори.

Представники когнітивної науки вважають, що метафоризація постає як взаємодія двох структур знань – царини джерела (більш конкретного знання) та царини цілі (менш конкретного, знайомого) [16, с. 12–14]. У нашому випадку – цариною цілі є концепт НІЧ, тоді як цариною-джерелом є більш конкретні концепти, з якими він співставляється [6, с. 259–261].

Щодо середовища формування, метафора органічно пов'язана із поетичним баченням світу [1, с. 5-32]. Непослідовність метафори, її невідповідність реальним процесам дійсності і природі логіки пояснює ставлення до неї як до елемента поезії. Для позначення предмета метафора довільна і не може з повною визначеністю вказувати на предмет мовлення. Таким чином «природне місце» метафори є саме поетична мова. Її мета – сформувати образ [1, с. 5–32].

Особливістю дискурсивної реалізації поетичного світосприйняття є трансформація конвенційних метафор у індивідуально авторські [4; 2; 15]. Формування концептуальної іпостасі образу здійснюється через трансформації царини-джерела та царини-цілі на основі різних видів поетичного осмислення за допомогою лінгвокогнітивних трансформацій розширення чи узагальнення, перспективізації, компресії, зіштовхування, комбінації та інтертекстуалізації [16; 10; 17; 11].

На матеріалі британського поетичного дискурсу 20–21 ст. розглянемо трансформації, які є найбільш репрезентативними.

Розширення визначається як трансформація конвенційної концептуальної метафори, яка вербалізується за допомогою нових мовленнєвих засобів, когнітивно вмотивованих новим концептуальним елементом царини-джерела. У прикладі (1) до царини джерела НІЧ є ПРЕДМЕТ додається новий концепт – МЕРЕЖА.

(1) “Whoaaaaa, the hot summer night fell like a net I’ve got to find my baby yet I need you to soothe my head turn my blue heart to red (4, с. 5)”.

Під спеціалізацією розуміється деталізація елемента царини-джерела неконвенційним чином.

(2) “He didn’t know the night would end up in frustration. He’d end up blowing all his wages for the week all for a cuddle and a peck on the cheek (3, с. 8-9)”.

У прикладі (2) конвенційна метафора НІЧ є РУХ (від ЧАС є РУХ) трансформується у НІЧ є РУХ до КІНЦЕВОГО ПУНКТУ. У цьому випадку кінцевий пункт – це розчарування.

У прикладах (3 та 4) конвенційна метафора НІЧ є ЖИВА ІСТОТА спеціалізована наступним чином:

ДИКА:

(3) “And it’s a wild Friday night and I’m all on my own I knocked on every door in town there ain’t one little girl that’s home (2, с. 9)”.

НЕСАМОВИТА (ЖАХЛИВА):

(4) “I keep forgetting you don’t love me no more I keep forgetting you don’t want me no more I keep forgetting but those heartbreaking nights and those heartbreaking things (1, с. 1–2)”.

У прикладі (5) конвенційна метафора НІЧ є ПРЕДМЕТ розширена так, що постає із певною фізичною рисою – ХОЛОДНА.

(5) “If the night turned cold and the stars looked down and you hug yourself on the cold; cold ground you wake the morning in a stranger’s coat (5, с. 3)”.

У прикладі (6) НІЧ вербалізується як ПРЕДМЕТ, який ПУЛЬСУЄ.

(6) “Still this pulsing night a plague I call a heartbeat just be still with me I wouldn’t believe what I’ve been thru You’ve been so long (1, с. 4)”.

Когнітивна трансформація *зіштовхування* має місце тоді, коли ставиться під сумнів доречність конвенційної метафори, заперечуються її окремі аспекти. Ця трансформація продемонстрована у прикладі (7):

(7) “Until we dream of life and life becomes a dream until the day is night and night becomes the day until the trees and seas just up and fly away (4, с. 3)”.

Тут концепт НІЧ описується у термінах дня.

Трансформацію *комбінування* називають найбільш сильним механізмом виходу за рамки повсякденної (узуальної) концептуальної системи [15, с. 43-44]. Для цієї трансформації є важливим той факт, що окремо взяті метафори є конвенційними, але тільки їх поєднання робить концептуальні переноси поетичними [15, с. 44–45].

У прикладі (8) НІЧ реалізується як ЖИВА ІСТОТА, яка РУХАЄТЬСЯ.

(8) “Night is descending as he wearily makes his way home through the traffic jams and neon lights of the great metropolis (3, с. 2–3)”.

У прикладі (9) НІЧ вербалізується як ЖИВА ІСТОТА та СИЛА, ЩО ЗМІНЮЄ (заморожує до кісток):

(9) “*When the winter nights chill us to the soul will you feed the fire, spin the straw to gold when the money’s gone* (2, с. 7)”.

Розгляд метафоричних кореляцій концепту НІЧ в британській поезії 20-21 ст., дозволяє зробити висновок, що метафора концепту НІЧ підлягає трансформаціям розширення, спеціалізація, зіштовхування та комбінування. Найбільш розповсюдженою за наявності випадків є трансформація спеціалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – 512 с.
2. Белехова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії) / Л. І. Белехова // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. – 2015. – № 3. – С. 6–16.
3. Бондаренко Е. В. ВРЕМЯ как лингвокогнитивный феномен в англоязычной картине мира: монография / Е. В. Бондаренко. – Харьков: Харьков. нац. ун-т имени В. Н. Каразина, 2009. – 377 с.
4. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи / О. П. Воробйова // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 18–22.
5. Гак В. Г. К проблеме синтаксической семантики (семантическая интерпретация «глубинных» и «поверхностных» структур) // Инвариантные синтаксические значения в структуре предложения. – М., 1969. – С. 77–87.
6. Жаботинская С. А. Концепт / домен: матричная и сетевая модели / С. А. Жаботинская // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 168. – Т. 1. – С. 254–259.
7. Макормак Е. Когнітивна теорія метафори. – М., 1990. – 100 с.
8. Телия В. Н. Метафора в языке и тексте. – М.: Наука, 1988.
9. Barnden J. A. Metaphor and metonymy: Making their connections more slippery / J. A. Barnden // Cognitive Linguistics – 2010. – No. 21–1. – P. 1–34.
10. Fauconnier J. Rethinking Metaphor / J. Fauconnier, M. Turner // R. Gibbs (Ed) The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought. – New York: Cambridge University Press, 2006. – P. 2–32.
11. Freeman M. Poetry and the Scope of Metaphor: Toward a cognitive theory of literature / M. Freeman // Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective / Ed. By A. Barcelona. – Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2000. – P. 252–281.
12. Evans V. The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition / Vyvyan Evans / Ed. John Benjamins, 2004. – 286 p.
13. Goatley A. The language of Metaphors / Andrew Goatley. – London; New York: Routledge, 1997. – 360 p.

14. Grady J. Blending and Metaphor / J. Grady, T. Oakley, S. Coulson. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://markturner.org/blendaphor.html>.
15. Kövesces Z. Metaphor. A Practical Introduction / Zoltan Kövesces. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 285 p.
16. Lakoff G. Metaphors we live by / George Lakoff and Mark Johnson. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
17. Turner M. Metaphor, metonymy, and binding/ Michael Turner, Jille Facounnier // Metaphor and Metonymy at the Crossroads / Ed. Antonio Barcelona. – Berlin: Gruyter, 2000. – P. 133–145.

Сапожник І. В.

кандидат філологічних наук, доцент

Новак С. В.

магістрант

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

МАРКЕРИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Дослідження тексту у сучасній лінгвістиці проводяться з позицій комунікативного та лінгвосеміотичного підходів. З огляду на це, особливої актуальності набуває комплексний аналіз тексту на всіх рівнях його структурно-семантичної організації та особливостей функціонування. Вивчаючи проблеми теорії інтертекстуальності як міждисциплінарного явища, ми керувалися працями науковців, які розглядають художній текст як діалог або полілог автора з усією сучасною та попередньою культурою, працями не лише літературознавців, а й лінгвістів і культурологів: І. В. Арнольд, Р. Барта, М. М. Бахтіна, Ж. Женетта, Ю. Крістевої, М. Ріффатерра, Н. О. Фатєєвої, В. Є. Чернявської. Становлення категорії інтертекстуальності пройшло кілька важливих етапів, проте теорія інтертекстуальності ще й досі перебуває у стані пошуку остаточної концепції, а тому її вивчення є актуальним напрямом наукового пошуку.

Метою цього дослідження є виявлення особливостей реалізації текстової категорії інтертекстуальності у сучасному англomовному художньому тексті. Матеріалом дослідження слугував корпус зі 119 алюзій та 50 цитат як маркерів інтертекстуальності. Цей корпус отримано методом суцільної вибірки з текстів творів англійських письменників.

Теорія інтертекстуальності займається дослідженнями тексту в аспекті засобів вербалізації міжтекстових зв'язків. На думку Р. С. Чорновола-Ткаченко, лінгвістична теорія інтертекстуальності дозволяє підсилити дослідницький потенціал традиційної лінгвістики тексту та вийти на новий, комплексний рівень досліджень, розглядаючи механізми та контекст